

CZU 341.48

**UNELE ASPECTE ALE STATUTULUI JURIDIC AL MERCENARULUI
ȘI PROBLEMELE REGLEMENTĂRII JURIDICE
A FENOMENULUI DE MERCENARIAT**

Alexandru PARENIUC,

doctor în drept, conferențiar universitar,
șef-adjunct al Direcției studii și management al calității
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-6642-4610

Vasili BEDA,

doctorand, Școala doctorală „Științe penale drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-7873-371X

Rezumat

Problematika mercenariatului până în prezent nu este reglementată în mod exhaustiv și abordează problemele înțelegerii juridice internaționale a subiectului în cauză.

Astfel, persistă necesitatea analizării în continuare a măsurilor de combatere a acestei infracțiuni, precum și studierii procedurilor punerii în aplicare a normelor internaționale legale în materia dreptului penal, utilizate în scopul prevenirii și contracarării acestui fenomen.

Totodată, investigația efectuată permite susținerea concluziilor făcute anterior de cercetătorii în acest domeniu, care afirmă că ascensiunea solicitării serviciilor oferite de structurile mercenare în lumea contemporană deseori oferă acestui fenomen posibilități de obținere a unor forme de legalizare, plasând actualitatea acestei probleme la un nivel tot mai înalt.

Cuvinte-cheie: mercenar, activitatea mercenarilor, drept internațional, securitatea națională, relații internaționale, reglementarea juridică, conflict armat, convenție, Organizația Națiunilor Unite.

Summary

The issue of mercenary nowadays is not exhaustively regulated and brings up misunderstanding of this subject in the international legal system.

Thus, there remains the need to further analyze the measures of combating this crime, as well as to study the procedures for the implementation of international legal norms in the field of criminal law, used for preventing and countering this phenomenon.

At the same time, the carried out investigation allows to support the conclusions previously made by researchers in this field, who state that the rise of the request for services offered by mercenary structures in the contemporary world in many ways con-

tributes to this phenomenon's obtaining some forms of legalization, placing the actuality of this problem at an increasingly high level.

Keywords: *mercenary, mercenaries' activity, international law, national security, international relations, legal regulation, armed conflict, convention, United Nations Organization.*

Mercenariatul este cunoscut omenirii de secole, devenind un subiect de atenție și studiu în a doua jumătate a secolului XX, când a fost recunoscut caracterul criminal al acestui fenomen. Problematika participării unor persoane în conflicte armate de partea uneia din părțile beligerante ca mercenari se află în atenția cercetătorilor în materie penală, în scopul identificării premiselor și cauzelor, constatării pericolului, dar și elaborării metodelor eficiente de prevenire și combatere a acestuia.

Rezumând opiniile majorității experților cu privire la problema definirii conceptului de mercenar, se remarcă următoarea definiție: mercenarul este persoană fizică (străin sau apatrid), care s-a alăturat în mod voluntar într-un conflict armat nu din motive ideologice, naționale, politice și nu în conformitate cu îndatoririle militare, ci pentru propriul beneficiu economic (adică în scopuri egoiste, pentru bani sau alte recompense materiale) de partea unuia dintre participanții la conflictul armat (național sau internațional) [2, p. 36].

În mod practic, noțiunea de „mercenar” se referă la persoanele cu profesii militare care, contra cost, își oferă serviciile profesionale pentru a participa la activități criminale.

De regulă, serviciile mercenarilor sunt folosite pentru a participa la un conflict armat într-o altă țară decât țara de origine a acestora. Desfășurarea unor astfel de activități necesită o înaltă calificare profesională a persoanei, care face obiectul plății, adică este vorba despre oferirea de servicii militare.

Alte definiții conțin caracteristici (trăsături) detaliate ale unor astfel de persoane. Analizând conceptul juridic de mercenariat, constatăm că acesta include două aspecte: cel de *drept internațional*, consacrat în actele juridice internaționale relevante, și de *drept penal*, definit inclusiv în Codul penal al Republicii Moldova, unde **mercenarul** este reflectat ca o *persoană care activează pe teritoriul unui stat implicat într-un conflict armat, în acțiuni militare sau în alte acțiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orânduirii constituționale a acestuia ori violarea integrității lui teritoriale în scopul primirii unei recompense materiale, nefiind cetățean al acestui stat, neavând domiciliu permanent pe teritoriul acestuia și nefiind împuternicită cu*

executarea unor obligații oficiale.

Examinarea datelor statistice din ultimele decenii permite formularea concluziilor privind sporirea creșterii numărului de mercenari din întreaga lume și privind caracterul ilegal al activităților acestora în diferite regiuni, în special, în America Centrală, statele africane, fosta Iugoslavie, Caucazul de Nord, statele din Orientul Mijlociu, Irak, Afganistan etc. [8].

Unii cercetători, analizând activitatea mercenarilor, ca o formă de activitate criminală a cetățenilor străini, evidențiază influența acestui fenomen asupra următoarelor domenii: sfera politică, economică, socială și național-etnică [9].

În scopul elucidării caracterului complex și social-negativ al fenomenului investigat, este necesară examinarea minuțioasă a acestuia și identificarea trăsăturilor sale caracteristice de bază.

În primul rând, este necesar de stabilit și de analizat sursele de reglementare juridică a ilegalității mercenariatului. După cum am menționat mai sus, ele aparțin la două grupuri: internaționale și interne (naționale).

În literatură de specialitate este expusă destul de larg opinia că prima încercare de a încadra juridic în dreptul internațional și de a atribui activității de mercenariat un statut infracțional a fost realizată în cadrul Convenției privind drepturile și îndatoririle puterilor și persoanelor neutre în caz de război pe uscat, adoptat la Haga la 18 octombrie 1907. Potrivit art. 4 din prezenta Convenție „Este interzisă formarea detașamentelor militare și desfășurarea activității unităților (agențiilor) de recrutare pe teritoriul unui stat neutru, în scopul susținerii uneia din părțile beligerante” [4].

Examinând conținutul Convenției menționate, evidențiem aspectul reglementării situației în care poate să apară necesitatea tragerii la răspundere penală a persoanelor în mod individual, fără a înainta învinuiri statului, cetățenia căruia o deține această persoană, și anume: „responsabilitatea unui stat neutru nu apare din cauza faptului că indivizii traversează frontiera în mod individual pentru a se angaja în serviciul uneia dintre părțile beligerante” (articolul 6 al Convenției).

La rândul său, Articolul 16 al aceluiași act normativ prevede că „cetățenii unui stat care nu participă la război sunt considerați neutri”. Totodată, în conformitate cu art. 17 „un cetățean neutru nu poate invoca neutralitatea sa:

- a) dacă comite acțiuni ostile în raport cu una din părțile beligerante;
- b) dacă efectuează acțiuni în favoarea beligerantului, și anume dacă se angajează benevol în serviciu în rândurile forțelor militare ale uneia dintre părți.

Potrivit opiniei mai multor autori, prevederile respective au drept scop prevenirea procesului de dezvoltare a activității de mercenariat, fapt care indică asupra percepției semnificației, dar și reglementării și, inclusiv, interzicerii activității mercenarilor. Acest fapt indică asupra existenței tendinței de conștientizare la nivel internațional al pericolului iminent al acestuia [7].

Interdicția activității mercenarilor la nivel de drept internațional a fost instituită la nivel legislativ în a doua jumătate a secolului al XX-lea atât sub aspect universal, cât și la nivel regional.

În perioada respectivă, activitatea mercenarilor absolut justificat a devenit obiect de interes sporit din partea Organizației Națiunilor Unite. Printre primele documente adoptate în cadrul ONU în vederea dezaprobării acestui fenomen a fost Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU (S/RES169 din 24 noiembrie 1961) privind situația din Republica Congo [6]. În alineatul 1 al Rezoluției menționate Consiliul de Securitate ONU a condamnat ferm activitățile separatiste desfășurate ilegal de administrația provinciei Katanga cu implicarea ajutorului resurselor externe și cu utilizarea mercenarilor străini.

Totodată, Secretarul General al ONU a fost împuternicit să asigure plasarea imediată în detenție a mercenarilor în așteptarea acțiunii judiciare și expulzării ulterioare a acestora.

În anul 1968, Adunarea Generală a ONU a adoptat Rezoluția nr. 2465 (XXIII), în paragraful 8 al căreia a stipulat că practica utilizării mercenarilor reprezintă o infracțiune, iar mercenarii înșiși sunt declarați infractori, fiind plasați în afara legii, solicitând în această ordine de idei guvernelor tuturor țărilor să adopte legi care să declare ilegale recrutarea, finanțarea și pregătirea mercenarilor pe teritoriile sale. Concomitent a fost înaintată solicitarea privind interzicerea cetățenilor statelor-membri ONU de a se angaja în calitate de mercenari [5].

Principiile de bază privind regimul juridic al combatanților care luptă împotriva dominației coloniale și străine, precum și împotriva regimurilor rasiste [3], aprobate de Adunarea Generală a ONU la 12 decembrie 1973, prevăd că folosirea mercenarilor este o faptă infracțională și, în consecință, mercenarii sunt pasibili de pedeapsă penală ca infractori.

Natura criminală a mercenariatului este, de asemenea, consacrată în deciziile organizațiilor internaționale regionale, în special ale Organizației Unității Africane (OUA), denumită în prezent Uniunea Africană.

Atenția acordată de activitatea juridică internațională a OUA proble-

maticii mercenariatului este argumentată, deoarece timp de mulți ani anume continentul african a fost regine în care acesta a fost utilizat destul de larg.

Documentele juridice internaționale privind combaterea mercenariatului expuse mai sus demonstrează clar procesul complex de adoptare a unei atitudini unificate a comunității internaționale referitor la acest fenomen, elaborarea unei definiții general acceptate și reglementarea normelor corespunzătoare prin alcătuirea unor acte normative interne la subiect.

Interesul față de mercenariat la nivel internațional rezultă din sporirea gradului de solicitare a acestuia în ultimele decenii, fiind activ utilizat pentru a lupta împotriva unor guverne legitime alese. Practicarea activității de recrutare efectuată în numele unui stat permite eludarea normelor prohibitive stabilite pentru situații de conflicte armate prin nerecunoașterea acestora, precum și prin angajarea de profesioniști în acest domeniu și implicarea în operațiunile militare extrem de sensibile a personalului din formațiunile (companiile) militare private, asupra cărora nu se răsfrâng normele juridice internaționale.

Cercetătorul Lindsey Cameron din Universitatea de Drept din Geneva menționează că convențiile privind activitatea mercenarilor sunt complet nepotrivite ca metodă de control sau reglementare a industriei companiilor militare private în ansamblu. Potrivit acestuia ele nu oferă un răspuns exhaustiv la întrebarea dacă angajații companiilor militare private sunt sau nu mercenari [1].

Multe țări de pe teritoriul cărora operează companiile militare private nu sunt parte a acestor convenții. Astăzi, este dificil de interzis activitățile companiilor militare private care își oferă serviciile pe piața internațională în domeniul asistenței și securității militare, din cauza prezenței unor relații strânse cu structurile similare de stat. Din acest motiv susținem că activitatea acestora necesită a fi reglementată și, concomitent instituindu-se și un control internațional asupra lor.

În ultimul timp, la nivel de doctrină sunt depuse eforturi substanțiale pentru a elabora o nouă definiție a mercenarului care ar contribui la elucidarea esenței, dar și al trăsăturilor caracteristice ale acestuia.

Acest lucru rezultă din necesitatea extinderii răspunderii pentru participarea mercenarilor la conflicte armate internaționale și interne, problema respectivă fiind asociată cu încălcări ale drepturilor omului, afectând totodată și dreptul popoarelor la autodeterminare.

În același timp, în cazul mercenariatului suntem în prezența unei crime cu caracter internațional complex, care afectează securitatea statelor,

concomitent generând amenințări latente și punând în pericol, iar uneori chiar subminând bazele statalității în țările de origine ale mercenarilor.

Referințe bibliografice

1. Cameron Lindsey, Private military companies: their status under international humanitarian law and its impact on their regulation. https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc_863_5.pdf [Data accesării: 27.10.2022].
2. Pareniuc Alexandru, Beda Vasili, „Reglementarea activității mercenarilor din perspectiva aspectelor de drept internațional”, Revista științifico-practică „Legea și viață”, ianuarie-februarie 2021, ISSN 1810-309X.
3. Basic principles of the legal status of the combatants struggling against colonial and alien domination and racist regimes. <https://digitallibrary.un.org/record/191382> [Data accesării: 27.10.2022].
4. Hague Convention (V) Respecting the Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land, U.S.T.S. 540, 2 A.J.I.L. Supp. 117, *entered into force* January 26, 1910. <http://hrlibrary.umn.edu/peace/docs/con5.html> [Data accesării: 26.10.2022].
5. Implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples. <https://digitallibrary.un.org/record/202864?ln=ru> [Data accesării: 27.10.2022].
6. Resolution 169 (1961) / [adopted by the Security Council at its 982nd meeting], of 24 November 1961. <https://digitallibrary.un.org/record/112133> [Data accesării: 27.10.2022].
7. Resolution 171 (1962) / [adopted by the Security Council at its 1006th meeting], of 9 April 1962. <https://digitallibrary.un.org/record/112170> [Data accesării: 27.10.2022].
8. McFate Sean, Mercenaries and War: Understanding Private Armies Today. <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/Article/2031922/mercenaries-and-war-understanding-private-armies-today/> [Data accesării: 26.10.2022].
9. UN experts alarmed by growing use of mercenaries in cyberspace. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/10/un-experts-alarmed-growing-use-mercenaries-cyberspace> [Data accesării: 28.10.2022].